

Közveszélyes illúziók

Magyar Hírlap, 2010. június 19, 12. oldal

Függetlenül attól, hogy laposnak vagy gömbölyűnek tartották, abban azért egyetértettek az elmúlt két-hármezer évben, hogy a Földből csak egy van. Vagy mégsem? A közgazdaságtan fővonala a véget nem érő növekedés alapjával egyértelműen tagadja ezt a napnál is világosabb tényt. És éppen ennek a közgazdaságtani fővonalnak egyik képviselője hasonlítja a Föld laposságának híreszteléséhez a sajtóban nemrég megjelent javaslatomat, hogy a pénzteremtés a közjó érdekében váljék állami monopóliummá. Jó volna, ha a neoliberais közgazdászok is belátnák végre: mai pénzrendszerünk és egész gazdaságunk közveszélyes illúziókra épül.

Érdekes, hogy bizonyos közgazdászok mennyire híján vannak a logikus gondolkodásnak. A föld gömbölyű mivolta tudniillik adott dolog és megváltoztathatatlan; pénzrendszerünk ezzel szemben emberek által létrehozott és fenntartott képződmény, amely átalakítható és teljesen új alapokra helyezhető. A józan ész fényében csak a közjó lehet a közösségi szintű intézmények (mint például a pénzrendszer) helyes működésének a kritériuma. Ha a jelenlegi pénzrendszer továbbfejleszhető olyan irányba, hogy jobban szolgálja az egész közösség javát, akkor erkölcsi-politikai kötelességünk ebbe az irányba továbbfejleszteni.

Miről is szól az általam javasolt köz-pénzrendszer?

Mai pénzrendszerünk egyik alapvető problémája, hogy a kereskedelmi bankoknak lehetőségük van pénzt teremteni és ezáltal a sokszorosára növelni kamatbevételeiket. Ha kizárólag az állam teremthetne pénzt, a kereskedelmi bankok nyereségének jelentős része az államkasszába kerülne és közfeladatok finanszírozását szolgálhatná.

A bankok igazán nagy üzlete nem abból áll, hogy a betétesek náluk elhelyezett pénzét hitelként kihelyezik és a kamatkülönbséget megtartják, hanem abból, hogy javarészt újonnan teremtett, csak igen alacsony fedezettel bíró pénzt adnak kölcsön és így csaknem az egész kamatot bezsebelik.

A kereskedelmi bankoknak ma joguk van a náluk vezetett bankszámlákon jóváírással új pénzt teremteni és a forgalomban lévő pénz nagyjából kilencven százalékát bocsátják ki, míg az állami jegybankok csak a fennmaradó tíz százalékot érmék és

bankjegyek formájában. Szigorúan véve viszont csak a jegybankpénz minősül törvényes fizetőeszköznek. A pénz csak virtuálisan, számlapénzként sokszorosítható, a készpénz sokszorosítása, ugyebár, pénzhamisításnak számít.

Felpörgetett hitelnyújtással a kereskedelmi bankok az egekbe növelhetik nyereségüket – legalábbis addig, amíg az adósok nem mennek csődbe és nem pukkan ki a túlzott hitelezés buboréka. Amikor aztán a pénzügyi válság, akkor közpénzből támogatjuk a bankokat és egy kicsit szigorítunk vagy éppen lazítunk a játékszabályokon. Így aztán borítékolható, hogy belátható időn belül újabb válság következik, mert a válságot nem a gyökerénél kezeljük.

Nem a magánkézben lévő kereskedelmi bankokat kellene közpénzből támogatni, hanem a pénzteremtést kellene államosítani, vagyis pontosabban fogalmazva: a pénzteremtés állami monopóliumát (újra) helyreállítani. Ezzel megszüntethetnénk a kereskedelmi bankok alig ellenőrizhető pénzsaporítási gyakorlatát, amely egész nemzetgazdaságok számára komoly veszélyforrást jelent és hatalmas bevételektől fosztja meg az államot. Éppúgy, ahogy az állami erőszak-monopólium az igazságosság szolgálatában áll, az állami pénzteremtési monopólium a közjó szolgálatában állna azáltal, hogy a pénzkibocsátásból származó – és eddig javarészt a kereskedelmi bankoknak jutó – nyereséget állami kiadások fedezésére vagy államadósság törlesztésére lehetne felhasználni.

Joseph Huber és *James Robertson* köz-pénzelméletükben meggyőzően kifejtették az állami kézben lévő pénzteremtés előnyeit és a megvalósításához szükséges konkrét reformlépéseket. A köz-pénzelmélet szerint az adott állam saját központi bankjánál vezetett számlájára történő jóváírás útján jönne létre új pénz, az állam ilyen módon tehát *kamatmentesen* – számviteli szempontból nézve korlátlan időre szóló kölcsön formájában – jutna pénzhez, amit kiadások lebonyolításával helyezne forgalomba. A pénzteremtés állami monopóliumának kialakítása nem szüntetné meg a hitelezést, csak megváltoztatná azt. Az új pénzügyi rendszer létrehozásával minden jelenleg a kereskedelmi bankok által kihelyezett hitel az állami jegybank által nyújtott hitellé válna. A kereskedelmi bankok a jövőben tehát a hitelközvetítés szerepét tölthetnék be megfelelő szolgáltatási díjért.

Az állami pénzteremtési monopólium kialakítása óriási egyszeri bevételt jelentene az államnak, hiszen a forgalomban lévő pénz körülbelül kilencven százaléka, amely jelenleg a kereskedelmi bankok birtokában lévő hitelpénz, átmenne állami

tulajdonba. Ez a bevétel nagyjából 23 ezer milliárd forint volna, tehát fedezné a teljes magyar államadósság kifizetését. Ezen túl a pénzmennyiség növekedésének ütemében évente bevételhez jutna az államkassza.

A pénzteremtési monopóliummal rendelkező jegybank függetlenségét megfelelő jogszabályokkal kellene biztosítani, éppúgy, ahogy erre ma is törekszünk. A jegybank által forgalomban tartható pénzmennyiséget pedig a reálgazdasági értékteremtéshez kellene kötni, hogy se infláció, se defláció ne következzen be.

Napjaink hatalmi erőviszonyainak a fényében talán utópia a köz-pénzrendszer, de semmiképpen sem közveszélyes illúzió, mint az az állítás, hogy jelenlegi (globális) pénzrendszerünk jól működik, vagy a közgazdaságtannak a folyamatos növekedést hirdető alapelve. A közgazdaságtan fővonala még mindig úgy tesz, mintha nemcsak a pénz, a Föld is vég nélkül sokszorosítható lenne.

Földünkben azonban csak egy van, az ökoszisztéma egy zárt rendszer és a bioszféra kapacitása ezért véges. Ennek a vitathatatlan ténynek a tükreben tisztán látható, hogy a manapság gyakran emlegetett „fenntartható növekedés“ logikai paradoxon, hiszen egy zárt és véges rendszerben a növekedés hosszabb távon éppúgy nem lehet fenntartható mint az egyéni vagy csoportos haszonnövelés. A fenntartható fejlődésnek éppen az az egyik feltétele, hogy a gazdaság mennyiségi növekedése megálljon. Ezért mind a közgazdaságtan területén, mind a társadalmi-politikai diszkurzusban végre búcsút kellene venni a folyamatos mennyiségi növekedés és a haszonnövelés önpusztító, az emberiség biológiai életalapját felszámoló célkitűzésétől.

Joób Márk

egyetemi oktató

Nyugat-magyarországi Egyetem, Közgazdaságtudományi Kar